

УДК 338.436:339.92 (477)

Збірник наукових праць Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва / за ред. В.П. Март'янова. – Х., 2007. – № 3. – С. 52–57. – (Серія „Економіка АПК і природокористування”).

В.В. Деркачова

Луганський національний аграрний університет, м. Луганськ, Україна

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СОТ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

АНОТАЦІЯ: У статті розглянуто проблему конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору в умовах вступу до СОТ; основні стратегічні вигоди та негативні очікування сільськогосподарських товаровиробників в ході інтеграції у світовий економічний простір.

АННОТАЦИЯ: В статье рассмотрена проблема конкурентоспособности отечественного аграрного сектора в условиях вступления в ВТО; основные стратегические выгоды и негативные ожидания сельскохозяйственных товаропроизводителей в ходе интеграции в мировое экономическое пространство.

Постановка проблеми. Загострення конкурентної боротьби в світі, що глобалізується, закономірно висунуло на перший план проблеми конкурентоспроможності як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. Конкурентоспроможність стала універсальною вимогою, що пред'являється відкритою економікою будь-якому економічному суб'єктові. Переваги національної економіки, її окремих галузей і підприємств в економічному змаганні вирішальною мірою обумовлюють динамізм національного виробництва товарів і послуг, рівень зайнятості і добробуту населення. Рівнем конкурентоспроможності, насамперед, визначаються й світогосподарські позиції країн. Проблема конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора набуває першочергового значення у зв'язку зі вступом України до СОТ.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних умовах процесу глобалізації та інтернаціоналізації проблеми міжнародної конкуренції виходять на перший план. Україна, в силу ряду об'єктивних факторів, має достатньо потужний аграрний сектор економіки, який повинен бути високоефективним і висококонкурентним. Тому питання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції викликає інтерес на сучасному етапі вступу України до СОТ. Значний вклад у розгляд цих питань внесли такі відомі дослідники як В.І. Власов, М.Й. Малік, В.М. Геєць, Л.Л. Антонюк, Я.Б. Базиліюк та інші.

Формування мети дослідження. Особливого значення нині набуває розрахунок можливостей галузей економіки України адаптуватися до умов Світової організації торгівлі й захист економічних інтересів як держави в цілому, так і вітчизняних товаровиробників, у тому числі сільськогосподарської продукції, всіх форм власності з використанням механізмів СОТ. Це й зумовлює актуальність даної наукової проблеми. Останнім часом в економічній літературі багато дискутується про позитивні та негативні сторони вступу України до СОТ, даються в основному загальні оцінки наслідків. Це цілий комплекс питань, що заслуговує на значну увагу.

Основний матеріал дослідження. В Україні продовжуються процеси ринкових перетворень в аграрному секторі, здійснюється подальше реформування відносин власності, створення приватних господарських структур ринкового типу. Проте через відсутність організованого аграрного ринку зазначені позитивні зрушення недостатньо впливають на економічні показники функціонування галузі.

Сільськогосподарська продукція і продовольчі товари займають значне місце в експортному потенціалі держави – експорт їх постійно зростає. Сальдо зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією позитивне і також зростає. Баланс зовнішньоторговельної діяльності сільськогосподарськими товарами зображено у таблиці 1 [3]. Основними споживачами української сільськогосподарської продукції є країни СНД, на які припадає третина експорту, та Європейського Союзу, на який припадає чверть експорту.

Таблиця 1

Баланс зовнішньоторговельної діяльності сільськогосподарських товарів за 1996-2005 роки, тис. дол. США

№ п/п	Рік	Експорт	Імпорт	Сальдо
1	1996	1646823,56	599903,93	1046919,63
2	1997	1114022,36	397680,85	716341,51
3	1998	1047577,32	499329,37	548247,95
4	1999	1110616,76	457917,92	652698,84
5	2000	974235,50	468413,38	505822,12
6	2001	1468236,57	762989,24	705247,33
7	2002	1842567,29	473141,57	1369425,72
8	2003	1827961,50	1075106,12	752855,38
9	2004	2330221,88	903730,76	1426491,12
10	2005	1902568,48	1194044,10	708524,38

У структурі експорту останніми роками переважає продукція рослинництва, яка становить близько трьох четвертих сільськогосподарського експорту і найбільша частка якої припадає на олію та зерно. Великі експортні можливості аграрний сектор має по молоку та молокопродуктах, м'ясу й м'ясопродуктах, насінню соняшнику (рис.1).

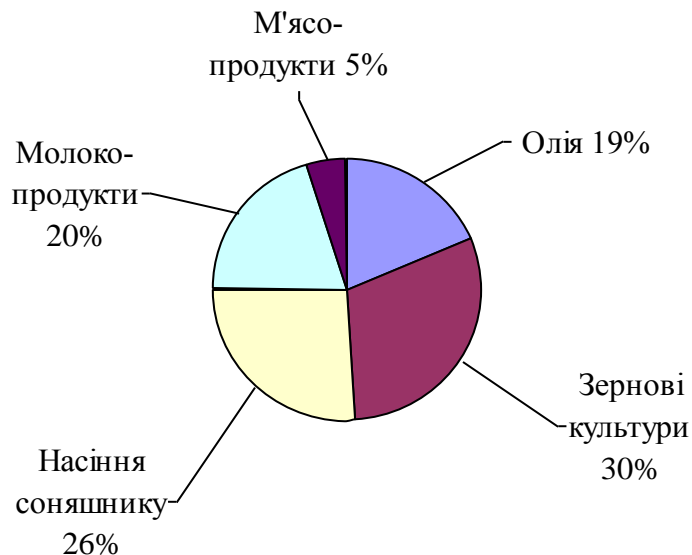

Рис. 1 Структура експорту сільськогосподарської продукції за 2005 рік

Водночас, експортний потенціал аграрного сектору України використовується ще дуже слабо, лібералізація зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією не підкріплена стимулюванням її експорту. Як наслідок, український аграрний сектор недостатньо інтегрований у світовий продовольчий ринок. Про це свідчить частка експорту у валовій продукції галузі, яка становить 12%. Значною мірою це зумовлено низькою конкурентоспроможністю вітчизняної сільськогосподарської продукції порівняно з продукцією інших країн-експортерів. Високі конкурентні переваги інших учасників ринку пояснюються існуючим рівнем підтримки виробництва (програми підтримки цін і доходів) та експорту (експортні субсидії й програми розширення експорту). Певні труднощі для експорту української продукції також пов'язані з тим, що Україна не є членом Світової організації торгівлі й не бере участі в регіональних торговельних угрупованнях та інтеграційних процесах. Реалізація великого експортного потенціалу аграрного сектору стримується також відсутністю міжнародної стандартизації української продукції, хоча за якістю й безпекою вона не поступається продукції з інших країн. Недостатній і розвиток

інфраструктури просування продукції на зовнішні ринки, немає активної реклами, обмежений асортимент і малопривабливий зовнішній вигляд окремих видів продукції, їхня упаковка, розфасування тощо [5].

В ході інтеграції у світовий економічний простір для України важливо зберегти та примножити конкурентоспроможність вітчизняної економіки.

Для сільського господарства України вступ до СОТ означатиме:

- вільний, недискримінаційний доступ на світовий ринок конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції;
- розширення коопераційної співпраці у виробничий, науковій сферах;
- доступ до сучасних технологій, який сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної продукції;
- членство України у СОТ як країни-виробника сільськогосподарської продукції – це можливість впливати на світову торгівлю продовольством шляхом участі у розробці правил торгівлі;
- підвищення ролі держави у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності;
- внутрішня державна підтримка сільського господарства відповідно до вимог СОТ (таку підтримку на переговорах Україна нині відстоює);
- збільшення інвестицій в аграрний сектор, у тому числі й приватних [1].

Основні вигоди від вступу до СОТ пов'язані перш за все з розширенням експорту сільськогосподарської продукції України. Участь у СОТ стратегічно вигідно Україні як державі із значним експортним потенціалом у сільському господарстві. Лібералізація режиму доступу вітчизняних експортерів до зовнішніх ринків стане чинником прискорення структурних реформ в аграрному секторі, що зрештою сприятиме зростанню конкурентоспроможності національних виробників.

З одного боку вступ у СОТ – це один з важелів поліпшення добробуту населення, можливість лібералізації режиму торгівлі між Україною та Євросоюзом. Але вступ у СОТ нерозривно пов'язан з негативними очікуваннями вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції.

Керівники галузевих організацій працедавців виражають стурбованість тим, що в умовах зняття торгових обмежень деякі види продукції аграрного сектору України не витримають конкурентного іспиту. На підприємствах десятиліттями не проводилася модернізація виробництв, не оновлювалося технічне і технологічне устаткування, не використовувалися інноваційні технології. У країні фактично не працює система банківських кредитів, 20-процентні кредити роблять українські товари неконкурентоздатними на ринках країн-членів СОТ. Негативні очікування сільськогосподарських товаровиробників значно переважають позитивні. Найбільш вагомими негативними наслідками вступу України у СОТ зображено на рисунку 2.

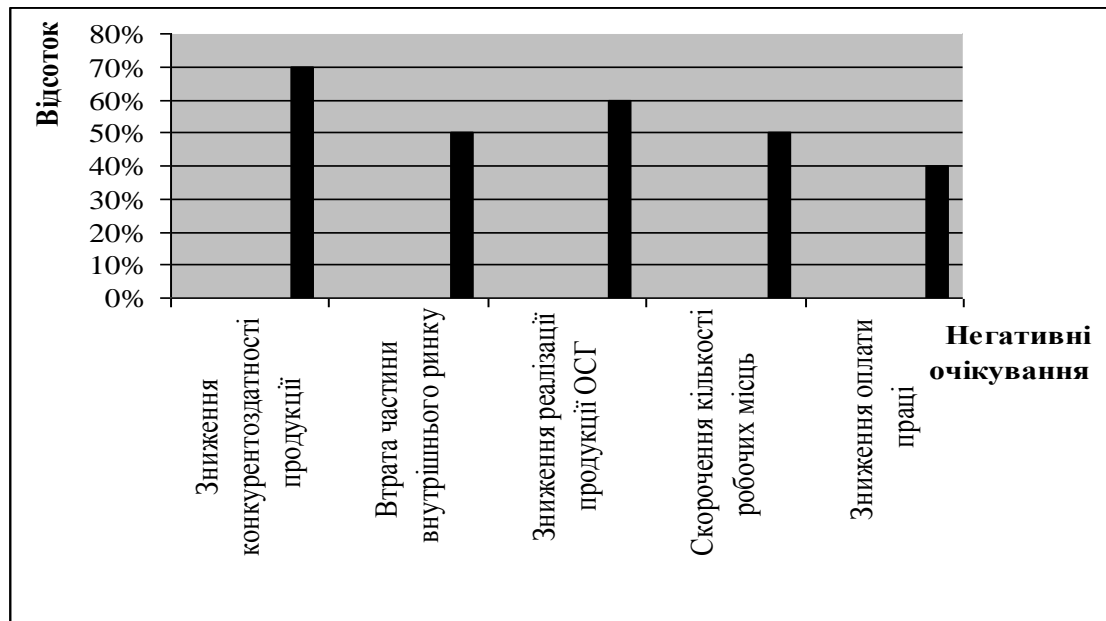

Рис. 2 Очікувані негативні наслідки вступу України у СОТ з боку сільськогосподарських виробників

Так, 70% сільськогосподарських товаровиробників очікують зниження конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому ринку, 50% чекають зниження виробництва в сільськогосподарських підприємствах унаслідок втрати частини внутрішнього ринку. Найбільш песимістичні очікування аграрії цілком виправдано пов'язують зі зниженням можливостей реалізації продукції особистих селянських господарств (ОСГ). Дрібнотоварним виробникам важко буде виживати в нових конкурентних умовах. Чинником ризику для них є не тільки їх низька конкурентоспроможність, але і висока вартість впровадження міжнародних санітарних і фітосанітарних стандартів, що може стати серйозною перешкодою для розширення експорту сільськогосподарської продукції [4].

Негативні очікування сільськогосподарських виробників пов'язані також зі скороченням кількості робочих місць та зниженням оплати праці на сільгоспідприємствах унаслідок зменшення об'ємів виробництва і погіршення фінансового положення підприємств. Хоча тут слід зазначити, що стійка тенденція до скорочення робочих місць існує вже зараз, незалежно від перспектив вступу у СОТ.

Висновки і пропозиції. Таким чином, навіть пробіжний аналіз переваг і ризиків для сільського господарства про участь України у СОТ дозволяє сформулювати напрямлення державної політики, спроможні знизити ризики, нейтралізувати можливі негативні наслідки і прискорити реалізацію переваг від лібералізації торгових режимів. Йдеться, зокрема, про сприяння експорту з метою розширення зовнішніх ринків збуту; стимулюванні внутрішнього попиту на продовольство; підвищенні конкурентоспроможності національних виробників за рахунок покращання якості і безпеки продукції шляхом впровадження міжнародних стандартів якості.

Далеко не на останньому місці в цьому переліку заходів повинні б також знаходитися реструктуризація збиткових сільськогосподарських підприємств, ефективне державне регулювання аграрних ринків, розвиток обслуговуючої і збутової кооперації дрібних товаровиробників і формування для них ринкової інфраструктури. Враховуючи проблеми села, більшість цих заходів вимагають невідкладного впровадження незалежно від того, вступить Україна до СОТ вже цього року чи ні.

Список використаних джерел:

1. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник. Вип. 5 / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2002 – 618 с.
2. Богачев В.И., Ткаченко В.Г., Кравченко К.В. и др. «Новая мировая экономика» и Украина (Монография). – Луганск: «Книжковий світ», 2004. – 108 с.
3. Кондратюк О.І. Підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції. // Економіка АПК. – 2005. - № 10 – С. 109-112.
4. Попова В.В. Становлення аграрного сектору економіки України в умовах міжнародної конкуренції. // Економіка АПК. – 2005. - № 4. – С. 131-137.
5. Осташко Т.Н. Інтеграція України до СОТ: реальні та уявні ризики для сільського господарства. // Економіст. – 2005. - № 10. – С. 30-33.
6. Сорокін О.Н. Рівень та характер конкуренції на вітчизняному ринку в контексті участі України в процесах інтеграції та глобалізації. // Економіка України. – 2004. - № 7. – С. 42-47.
7. Шепіцен А.О. Конкурентоспроможність аграрної продукції України напередодні приєднання до СОТ. // Економіка АПК. – 2005. - № 8. – С. 56-59.